

เทคโนโลยีและสื่อสังคม: พลวัตใหม่ของการเมืองและประชาธิปไตยไทยร่วมสมัย

Technology and Social Media: New Dynamics of Contemporary Thai Politics and Democracy

น.ส.จริยา บุญมาสุข¹

Miss. Jariya Bunmasuk

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีเป้าหมายในการสำรวจและวิเคราะห์ผลกระทบของเทคโนโลยีดิจิทัลและสื่อสังคมที่มีต่อภูมิทัศน์ทางการเมืองและกระบวนการประชาธิปไตยของประเทศไทยในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา โดยใช้แนวคิดทางสังคมศาสตร์ร่วมสมัย สื่อสังคมได้เปลี่ยนรูปแบบการมีส่วนร่วมของพลเมืองจากการเมืองแบบสถาบัน ไปสู่การเมืองเชิงวัฒนธรรมและการสื่อสาร โดยเฉพาะในหมู่เยาวชนและประชาชนรุ่นใหม่ที่ใช้แพลตฟอร์มออนไลน์ในการวิพากษ์อำนาจรัฐ แสดงอารมณ์ความรู้สึก และรวมกลุ่มกันทางอุดมการณ์โดยไม่ต้องผ่านโครงสร้างแบบเดิม นอกจากนี้ ยังชี้ให้เห็นว่าการเมืองไทยร่วมสมัยมิได้จำกัดอยู่ที่การเลือกตั้งหรือการเคลื่อนไหวแบบขบวนการ หากแต่ปรากฏอยู่ในรูปของ แฮชแท็ก วิดีโอสั้น และการเล่าเรื่องออนไลน์ อย่างไรก็ตามมีข้อสังเกตต่อกระบวนการควบคุมพื้นที่ดิจิทัลผ่านกลไกของรัฐ ทั้งในรูปแบบของกฎหมาย การใช้ปฏิบัติการข้อมูลข่าวสาร (IO) และการกำกับเนื้อหาผ่านขั้นตอนวิธีว่าแม้สื่อสังคมจะดูเหมือนเป็นพื้นที่เสรี แต่ในทางปฏิบัติกลับเต็มไปด้วยอำนาจที่แฝงเร้นจากทั้งรัฐและทุนข้ามชาติ อันอาจก่อให้เกิดการปิดกั้นเสรีภาพในการแสดงออกและบั่นทอนคุณภาพของประชาธิปไตยในระยะยาว การเสริมสร้างประชาธิปไตยไทยในยุคเทคโนโลยีจำเป็นต้องอาศัยการเข้าใจโครงสร้างอำนาจที่ฝังอยู่ในแพลตฟอร์ม การส่งเสริมสื่อพลเมืองที่มีความหลากหลาย และการปฏิรูประบบกฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลและเสรีภาพสื่อ เพื่อให้พื้นที่ดิจิทัลสามารถทำหน้าที่เป็นเวทีสาธารณะที่แท้จริงของการถกเถียงและมีส่วนร่วมในระบอบประชาธิปไตยร่วมสมัยได้อย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: เทคโนโลยี, สื่อสังคม, การเมือง, ประชาธิปไตย, ไทย

¹ นักวิชาการอิสระ ; independent Scholar, Thailand

Corresponding author, e-mail: jariyabunmasuk@gmail.com, Tel. 087-51228372

Abstract

This academic article aims to explore and analyze the impact of digital technology and social media on Thailand's political landscape and democratic processes over the past decade. The article argues that social media has transformed the modes of citizen engagement from institutionalized politics to cultural and communicative politics. Particularly among youth and the new generation, online platforms are used to question state authority, express emotional sentiments, and organize ideological alliances beyond traditional structures. Thai politics today is no longer confined to elections or formal movements but is increasingly manifested in memes, hashtags, short videos, and digital storytelling. However, the article also highlights the growing mechanisms of state control over digital spaces, including legal measures, information operations (IO), and algorithmic content governance. While social media may appear to be a free space, it is in practice shaped by hidden power exercised by both the state and transnational corporations—posing serious challenges to freedom of expression and long-term democratic quality. In conclusion, the article suggests that fostering democracy in Thailand's technological age requires a deeper understanding of the structural power embedded in platforms, the promotion of diverse and autonomous citizen media, and the reform of legal and policy frameworks related to data rights and media freedom. Only through these means can the digital sphere function as a genuine public arena for deliberation and participation in a sustainable, contemporary democratic society.

Keywords: Technology, Social Media, Politics, Democracy, Thai

1. บทนำ

ในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมาโลกได้เข้าสู่ยุคที่เทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามามีบทบาทอย่างลึกซึ้งต่อโครงสร้างและกระบวนการทางสังคมการเมืองอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อน เครือข่ายอินเทอร์เน็ตและแพลตฟอร์มสื่อสังคมกลายเป็นพื้นที่สำคัญในการสื่อสาร แสดงความคิดเห็น ระดมทรัพยากร และก่อร่างขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับโลก (Castells, 2009; Tufekci, 2017) ความเปลี่ยนแปลงนี้มีได้เป็นเพียงเรื่องของเครื่องมือ แต่ยังหมายถึงการปรับโครงสร้างของ “พื้นที่สาธารณะ” (Public sphere) ใหม่ ซึ่งทำให้พลเมืองธรรมดาสามารถแสดงออกและจัดตั้งความเห็นทางการเมืองนอกเหนือไปจากกรอบของสถาบันดั้งเดิม (Dahlberg, 2011)

บริบทของประเทศไทยนับตั้งแต่ทศวรรษ 2550 เป็นต้นมา ได้เห็นถึงความสำคัญของเทคโนโลยีในการกำหนดทิศทางของการเมืองไทยอย่างชัดเจน ไม่ว่าจะเป็นการใช้สื่อออนไลน์ในการระดมมวลชนของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย (PAD) การเคลื่อนไหวของคนเสื้อแดง การใช้เฟซบุ๊ก-ทวิตเตอร์ในการต่อต้านรัฐประหารปี 2557 ไปจนถึงปรากฏการณ์ #เยาวชนปลดแอก และการชุมนุมของกลุ่ม “ราษฎร” ในปี 2563 ที่สามารถรวบรวมเยาวชนและประชาชนจากหลากหลายพื้นที่ผ่านกลไกของสื่อสังคม (Aimsin & Sinpeng, 2021)

อย่างไรก็ตามการขยายตัวของเทคโนโลยีและสื่อสังคมในทางการเมืองไม่ได้มีเพียงด้านบวก การเกิดขึ้นของ “ข่าวปลอม” (Fake news) “การจัดการข้อมูลผ่านอัลกอริธึม” (Algorithmic manipulation) และการใช้ “ปฏิบัติการข่าวสาร” (Information operations) โดยกลไกรัฐ ล้วนแสดงให้เห็นถึงด้านอ่อนแอของเทคโนโลยีที่อาจไม่เพียงส่งเสริมประชาธิปไตย แต่ยังสามารถกลายเป็นเครื่องมือควบคุมและลดทอนสิทธิเสรีภาพได้ในเวลาเดียวกัน (Morozov, 2011; Sinpeng, 2020)

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจและวิเคราะห์พลวัตของเทคโนโลยีดิจิทัลและสื่อสังคมในบริบทการเมืองไทยร่วมสมัย โดยเน้นการอธิบายเชิงแนวคิดและวาทกรรม มากกว่าการรายงานเชิงประจักษ์ บทความจะใช้กรอบแนวคิดจากภาคสังคมศาสตร์ดิจิทัลและทฤษฎีประชาธิปไตยร่วมสมัย เพื่อชี้ให้เห็นว่า เทคโนโลยีมิได้เป็นสิ่งที่ มีผลลัพธ์แน่นอนตายตัว (Deterministic) หากแต่เป็นพื้นที่แห่งการต่อสู้ที่เปี่ยมไปด้วยความขัดแย้ง อำนาจ และความหวังสำหรับอนาคตของประชาธิปไตยไทย

2. แนวคิดเทคโนโลยีดิจิทัล สื่อสังคม และประชาธิปไตย

การทำความเข้าใจบทบาทของเทคโนโลยีดิจิทัลและสื่อสังคมต่อประชาธิปไตยไทยจำเป็นต้องวางอยู่บนกรอบแนวคิดที่สามารถเชื่อมโยงมิติทางเทคโนโลยี วาทกรรม และอำนาจเข้าด้วยกัน บทนี้จะกล่าวถึงแนวคิดสำคัญ 4 ประการ ได้แก่ (1) พื้นที่สาธารณะแบบเครือข่าย (Networked public sphere), (2) ประชาธิปไตยดิจิทัล (Digital democracy), (3) การควบคุมผ่านอัลกอริธึม (Algorithmic governance), และ (4) วาทกรรมและการเมืองแห่งการรับรู้ (Politics of perception)

2.1 พื้นที่สาธารณะแบบเครือข่าย

แนวคิดเรื่องพื้นที่สาธารณะ (Public sphere) ถือเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญของการเข้าใจประชาธิปไตยในฐานะกระบวนการที่ประชาชนสามารถถกเถียง แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และกำหนดทิศทางของรัฐผ่านเหตุผลและการสื่อสารอย่างเป็นระบบ แนวคิดนี้ได้รับการพัฒนาอย่างลึกซึ้งโดยเยอร์เกน ฮาเบอร์มาส (Jürgen Habermas) ซึ่งเสนอว่าพื้นที่สาธารณะในยุโรปสมัยใหม่เริ่มต้นจากสถาบันที่ไม่เป็นทางการ เช่น โรงน้ำชา หนังสือพิมพ์ และสโมสรที่ทำให้พลเมืองสามารถวิพากษ์อำนาจรัฐและประสานประโยชน์ร่วมกันได้ (Habermas, 1989)

อย่างไรก็ตามเมื่อเข้าสู่ยุคดิจิทัล พื้นที่สาธารณะได้เปลี่ยนผ่านจากพื้นที่ทางกายภาพไปสู่พื้นที่ออนไลน์ ซึ่งมีลักษณะเปิด เข้าถึงได้ง่าย และข้ามพรมแดน คาสเทลส์ (Castells, 2009) เสนอแนวคิดพื้นที่สาธารณะแบบ

เครือข่าย เพื่ออธิบายลักษณะของพื้นที่สาธารณะในยุคเครือข่าย โดยชี้ว่าเครือข่ายสื่อใหม่เปิดโอกาสให้ประชาชน จัดตั้งการสื่อสารในแนวราบ แทนการสื่อสารแนวตั้งแบบดั้งเดิม ความสามารถนี้ทำให้เกิดการเคลื่อนไหวทางสังคม แบบใหม่ เช่น การประท้วงผ่านแฮชแท็ก หรือการเผยแพร่เนื้อหาทางการเมืองในรูปแบบ meme และคลิปวิดีโอ ในบริบทไทย ปรากฏการณ์เช่น #ยืนหยุดขัง หรือ #สมรสเท่าเทียม แสดงให้เห็นถึงการขยายตัวของพื้นที่สาธารณะ ในโลกออนไลน์ ที่มีใช้เพียงพื้นที่ของการสื่อสาร แต่เป็นพื้นที่ของการต่อสู้ทางการเมือง โดยเฉพาะในสภาพแวดล้อม ที่การแสดงออกในที่สาธารณะมีข้อจำกัดทางกฎหมายและสังคม ดังนั้นพื้นที่สาธารณะแบบเครือข่าย จึงไม่เพียงมี ความสำคัญในเชิงโครงสร้างของการสื่อสาร แต่ยังเป็นพื้นที่แห่งความเป็นไปได้ใหม่ของอำนาจต่อรองและการสร้าง ความชอบธรรมของการเคลื่อนไหวทางสังคมไทยในยุคดิจิทัล

2.2 ประชาธิปไตยดิจิทัล

ประชาธิปไตยดิจิทัลเป็นแนวคิดที่เกิดขึ้นจากความพยายามทำความเข้าใจว่าการเปลี่ยนแปลงของ เทคโนโลยีสารสนเทศ โดยเฉพาะอินเทอร์เน็ตและสื่อสังคม ส่งผลกระทบต่อรูปแบบและกระบวนการประชาธิปไตย อย่างไร แนวคิดนี้ได้จำกัดเพียงการใช้เทคโนโลยีเพื่อการเลือกตั้งหรือการให้ข้อมูลเท่านั้น หากแต่รวมถึงศักยภาพ ในการเปลี่ยนรูปแบบของการมีส่วนร่วมของพลเมือง (Citizen participation) และการออกแบบสถาบันการเมือง ใหม่ทั้งหมด (Chadwick, 2006)

นักวิชาการอย่างดาห์ลเบิร์ก (Dahlberg, 2011) ได้เสนอว่าสาระสำคัญของประชาธิปไตยดิจิทัลคือการเปิด พื้นที่ให้เกิด “การถกเถียงอย่างมีเหตุผล” (Rational-critical debate) ที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียสามารถโต้แย้ง แลกเปลี่ยน และตรวจสอบข้อมูลซึ่งกันและกันได้อย่างเสรี แนวคิดนี้ได้รับอิทธิพลจากฮาเบอร์มาส โดยตรงในฐานะ ที่เห็นว่าการปรึกษาหารือหรือไตร่ตรอง (Deliberation) คือหัวใจของประชาธิปไตยที่แท้จริง อย่างไรก็ตามการใช้ เทคโนโลยีเพื่อเป้าหมายนี้จำเป็นต้องมีเงื่อนไขหลายประการ เช่น ความเท่าเทียมในการเข้าถึงเทคโนโลยี ความรู้ใน การประเมินข้อมูล และโครงสร้างของแพลตฟอร์มที่เอื้อต่อการโต้แย้งอย่างมีคุณภาพ

ในบริบทของประเทศไทยรูปแบบของประชาธิปไตยดิจิทัลที่เด่นชัดที่สุดคือการใช้สื่อสังคมเป็นเครื่องมือใน การตั้งคำถามต่อรัฐหรือข้าราชการ เช่น การเคลื่อนไหวของกลุ่มนักเรียน กลุ่มศิลปิน หรือองค์กรเอกชน (NGO) ที่ ใช้แพลตฟอร์มอย่างทวิตเตอร์ และ เฟสบุ๊กในการวิพากษ์กฎหมาย นโยบาย หรือเหตุการณ์ที่เป็นที่ถกเถียงในสังคม อย่างไรก็ตาม คำถามที่ตามมาคือ ประชาธิปไตยดิจิทัลที่เกิดขึ้นในไทยมีลักษณะใด? เป็นเพียงการระบายความไม่ พอใจชั่วคราว (Expressive politics) หรือมีศักยภาพในการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้าง? นักวิชาการบางรายเช่น ซันสไตน์ (Sunstein, 2007) เตือนว่า หากประชาธิปไตยดิจิทัลไม่สามารถเชื่อมโยงไปสู่การมีส่วนร่วมอย่างลึกซึ้ง เช่น การจัดทำนโยบาย การกำหนดวาระการเมือง หรือการร่วมกำกับตรวจสอบรัฐแล้ว เทคโนโลยีอาจกลายเป็น เพียงช่องทางของการระบายความไม่พอใจ หรือ “ประชาธิปไตยแบบปรากฏการณ์” ซึ่งมีพลังในการสร้างแรง กระเพื่อมระยะสั้น แต่ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงเชิงสถาบันได้

ดังนั้น แนวคิดประชาธิปไตยดิจิทัลจึงควรถูกมองในเชิงพลวัต มากกว่าในฐานะโครงสร้างที่มั่นคง กล่าวคือ พลเมืองในยุคดิจิทัลต้องเรียนรู้ที่จะใช้อำนาจในพื้นที่ออนไลน์อย่างรับผิดชอบ ขณะเดียวกันรัฐและสถาบันทางการเมืองก็ต้องปรับตัวเพื่อรองรับรูปแบบใหม่ของการแสดงออกและการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่เทคโนโลยีได้เปิดทางไว้

2.3 การควบคุมผ่านขั้นตอนวิธี

ในขณะที่เทคโนโลยีดิจิทัลมักได้รับการกล่าวถึงในฐานะเครื่องมือปลดปล่อยและเพิ่มพูนศักยภาพของประชาชน การควบคุมผ่าน “ขั้นตอนวิธี” (Algorithm) ได้กลายเป็นประเด็นที่ทำทนายอย่างยิ่งในแวดวงการศึกษา การเมืองและเทคโนโลยีในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา แนวคิดเรื่องการกำกับดูแลแบบขั้นตอนวิธี (Algorithmic governance) หมายถึงการที่การตัดสินใจสำคัญต่าง ๆ ในชีวิตทางสังคมและการเมืองของผู้คน ถูกกำหนดหรือมีอิทธิพลโดยระบบคอมพิวเตอร์และขั้นตอนวิธีที่ซับซ้อน ซึ่งผู้ใช้งานทั่วไปไม่สามารถมองเห็นหรือเข้าใจได้อย่างชัดเจน (Gillespie, 2014) หนึ่งในแนวคิดที่ได้รับการอ้างอิงอย่างแพร่หลายคือ “ฟองกรองข้อมูล” (Filter bubble) โดยปารีสเซอร์ (Pariser, 2011) ซึ่งชี้ว่า แพลตฟอร์มต่าง ๆ เช่น เฟสบุ๊ก หรือ ยูทูบ มีแนวโน้มแสดงเนื้อหาที่สอดคล้องกับพฤติกรรม ความชอบ และความเชื่อของผู้ใช้แต่ละคน ส่งผลให้เกิดภาวะปิดกั้นการเผชิญหน้ากับความเห็นที่แตกต่าง และลดทอนความสามารถในการใคร่ครวญข้อมูลอย่างรอบด้านในเชิงประชาธิปไตย นอกจากนี้ยังมีแนวโน้มที่แพลตฟอร์มจะสนับสนุนเนื้อหาที่ “กระตุ้นอารมณ์” มากกว่าเนื้อหาที่ส่งเสริมการถกเถียงเชิงเหตุผล ซึ่งสอดคล้องกับรูปแบบการออกแบบที่เน้น “การมีส่วนร่วม” (Engagement) เป็นตัวชี้วัดสำคัญ

ในกรณีของประเทศไทย ปรากฏการณ์ของ “การปั่นกระแส” และ “ปฏิบัติการข่าวสาร” ผ่านระบบบัญชีปลอม การรีทวีตอัตโนมัติ หรือการใช้บอตเพื่อสร้างแนวโน้มทางวาทกรรม ล้วนเป็นตัวอย่างของการควบคุมผ่านอัลกอริธึมที่มีนัยยะทางการเมือง ตัวอย่างเช่น การใช้บัญชีเพื่อสนับสนุนภาครัฐและโจมตีกลุ่มผู้เห็นต่าง หรือการแทรกแซงแฮชแท็กเพื่อเบี่ยงเบนประเด็นสำคัญในช่วงวิกฤต (Sinpeng, 2020)

นอกจากนี้การควบคุมผ่านขั้นตอนวิธีไม่ได้จำกัดอยู่แค่ภาคเอกชนหรือแพลตฟอร์มเท่านั้น แต่ยังปรากฏในภาคนโยบายของรัฐ เช่น การออกกฎหมายที่ให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่ในการสั่งปิดเว็บไซต์ การติดตามการสื่อสารผ่านปัญญาประดิษฐ์ หรือการใช้เทคโนโลยีการจดจำใบหน้า (Facial recognition) เพื่อควบคุมกิจกรรมของนักเคลื่อนไหว ซึ่งแสดงถึงการเปลี่ยนผ่านของรัฐจาก “ผู้ควบคุมทางกายภาพ” ไปสู่ “ผู้ควบคุมผ่านข้อมูล”

เมื่อพิจารณาในมิติประชาธิปไตย การควบคุมผ่านขั้นตอนวิธีจึงตั้งคำถามสำคัญว่า ใครควบคุมข้อมูล? ใครออกแบบกติกา? และใครกำหนดสิ่งที่สาธารณะควร “เห็น” หรือ “ไม่เห็น”? การไม่มีความโปร่งใสและกลไกตรวจสอบในการทำงานของขั้นตอนวิธีจึงกลายเป็นความท้าทายที่ต้องตอบสนองด้วยนโยบายสาธารณะเชิงจริยธรรม และการพัฒนา “ความรู้เท่าทันขั้นตอนวิธี” (Algorithmic literacy) เพื่อส่งเสริมเสรีภาพในการรับรู้และสิทธิในการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างเท่าเทียมในสังคมดิจิทัล

2.4 วาทกรรมและการเมืองแห่งการรับรู้

ในยุคที่สังคมขับเคลื่อนด้วยข้อมูลและภาพจำ (Imagery) การเมืองไม่ได้จำกัดอยู่เพียงแค่พื้นที่ของรัฐสภา การเลือกตั้ง หรือกฎหมาย หากแต่ดำรงอยู่ในระดับ “วาทกรรม” และ “การรับรู้” ของผู้คนในชีวิตประจำวัน การเมืองแห่งการรับรู้ (Politics of perception) จึงกลายเป็นหัวใจสำคัญของการเข้าใจพลวัตทางการเมืองในยุคดิจิทัล แนวคิดนี้ตั้งอยู่บนฐานว่าความจริงมิได้เป็นสิ่งที่ “ถูกเปิดเผย” อย่างตรงไปตรงมา หากเป็นสิ่งที่ “ถูกผลิต” ขึ้นผ่านภาษา การเล่าเรื่อง ภาพ และสัญญาณต่าง ๆ ที่มีพลังในการกำหนดความคิด ความเชื่อ และอารมณ์ของผู้คน (Foucault, 1972; Dean, 2005) ในบริบทสื่อสังคม วาทกรรมทางการเมืองสามารถแพร่กระจายได้อย่างรวดเร็ว และกว้างขวาง โดยไม่ต้องผ่านกลไกการกรองของสื่อมวลชนกระแสหลัก ดังนั้น บุคคลธรรมดาจึงสามารถสร้างและเผยแพร่มุมมองที่ท้าทายความเข้าใจแบบดั้งเดิม หรือแม้แต่นำทอนความชอบธรรมของสถาบันรัฐได้ ในสังคมไทย การผลิตวาทกรรมผ่านมีม กระตุก อินโฟกราฟิกหรือวิดีโอสั้น ได้กลายเป็นวิธีการแสดงออกทางการเมืองที่สำคัญ โดยเฉพาะในหมู่คนรุ่นใหม่ซึ่งมองว่าการเมืองไม่ใช่เรื่องทางการอย่างเดียว แต่ยังเชื่อมโยงกับประเด็นชีวิตประจำวัน เช่น ความเหลื่อมล้ำ การศึกษา สิ่งแวดล้อม และอัตลักษณ์ทางเพศ ตัวอย่างเช่นการรณรงค์ #พูดจริงไม่ได้ล้อเล่น หรือ #ไม่เอา112 แสดงให้เห็นถึงการเคลื่อนไหวที่ผสมพลังของข้อมูลและอารมณ์เข้าด้วยกันเพื่อท้าทายโครงสร้างอำนาจ

การเมืองแห่งการรับรู้ก็มีได้มีเพียงด้านเดียว เนื่องจากรัฐและกลุ่มอนุรักษ์นิยมก็ใช้กลไกเดียวกันในการผลิตวาทกรรมโต้กลับ เช่นการกล่าวหาว่าเยาวชนถูกชักใย การตั้งกรอบความคิดว่าการประท้วงเป็นภัยต่อชาติ หรือการใช้คำศัพท์อย่าง “บิดเบือน” “ซังชาติ” เพื่อปลุกความรู้สึกกลัวและไม่ไว้วางใจในขบวนการเปลี่ยนแปลง ดังนั้น การต่อสู้ทางการเมืองในยุคดิจิทัลจึงไม่จำกัดอยู่ที่ “ข้อเท็จจริง” (Facts) แต่เป็นการต่อสู้ของ “กรอบความหมาย” (Frames) ที่มีอิทธิพลอย่างลึกซึ้งต่อการจัดลำดับความสำคัญ การตีความเหตุการณ์ และการกำหนด “ใครเป็นผู้มีเหตุผล” หรือ “ใครสมควรถูกฟัง” ในพื้นที่สาธารณะ การตระหนักถึงลักษณะการเมืองที่แฝงอยู่ในการรับรู้และการเล่าเรื่องจึงเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการพัฒนาความเข้าใจในประชาธิปไตยแบบองค์รวมในบริบทไทยร่วมสมัย

3. สื่อสังคมในภูมิทัศน์การเมืองไทย

3.1 การเปลี่ยนรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมือง

การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญอย่างหนึ่งของการเมืองไทยในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมา คือการขยายตัวของช่องทางมีส่วนร่วมทางการเมืองผ่านสื่อสังคม (Social media) จากอดีตที่การเมืองมักผูกติดกับพื้นที่กายภาพ เช่น เวทีปราศรัย ชุมนุม หรือพรรคการเมือง การมาถึงของแพลตฟอร์มออนไลน์ทำให้ประชาชนโดยเฉพาะคนรุ่นใหม่สามารถแสดงออก แสดงความคิดเห็น และเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองได้โดยไม่ต้องพึ่งพาสถาบันทางการเมืองแบบเดิม (Sinpeng, 2020)

ปรากฏการณ์นี้เห็นได้ชัดในช่วงการประชุมของกลุ่มเยาวชนและนักเรียนในปี 2563 ที่ใช้สื่อสังคมทั้งเฟซบุ๊ก ทวิตเตอร์ ตี๊กต็อก เทลแกรม เป็นพื้นที่หลักในการเคลื่อนไหว ตั้งแต่การนัดหมาย การสร้างแฮชแท็ก การผลิตมีม ไปจนถึงการเผยแพร่ข้อเรียกร้องที่มีลักษณะ “นอกกรอบ” อย่างการปฏิรูปสถาบันพระมหากษัตริย์ ซึ่งไม่เคยเกิดขึ้นอย่างเปิดเผยในพื้นที่การเมืองไทยมาก่อน (Aimsin & Sinpeng, 2021) การมีส่วนร่วมทางการเมืองในยุคดิจิทัลจึงไม่จำกัดเฉพาะการไปเลือกตั้ง หรือการเข้าร่วมพรรค แต่รวมถึงกิจกรรมที่ใช้พลังของ “การเล่าเรื่อง” (Narrative) และ “อารมณ์” เช่น ความโกรธ ความหวัง หรือความตลก เพื่อส่งสารการเมืองไปยังมวลชนวงกว้าง งานของ Papacharissi (2015) ชี้ว่า “ความเป็นสาธารณะเชิงอารมณ์” (Emotional publics) มีพลังในการระดมพลและสร้างอัตลักษณ์การเมืองร่วมกัน โดยไม่จำเป็นต้องมีโครงสร้างแน่นอนเหมือนขบวนการทางการเมืองในอดีต

ในบริบทไทยการใช้สื่อ การโพสต์ภาพเสียดสี หรือการรีทวีตแฮชแท็กกลายเป็น “รูปแบบใหม่ของการเมือง” ที่แสดงให้เห็นว่า ความเป็นพลเมืองมิได้แสดงออกผ่านการทำหน้าที่อย่างเป็นทางการเท่านั้น แต่รวมถึงการแสดงออกเชิงวัฒนธรรมและดิจิทัล ซึ่งมีอิทธิพลต่อการตั้งคำถาม ต่อรอง และวิพากษ์อำนาจรัฐในระดับที่ลึกกว่าเดิมแม้รูปแบบการมีส่วนร่วมเหล่านี้จะถูกวิพากษ์ว่าอาจขาดเสถียรภาพ หรือไม่สามารถนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงเชิงนโยบายได้โดยตรง แต่ก็ก็เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนผ่านของวัฒนธรรมการเมืองไทยที่กำลังเป็นพลวัต ซึ่งเปิดพื้นที่ใหม่ให้กับประชาธิปไตยในรูปแบบที่ไม่ขึ้นกับสถาบันทางการเมืองแบบเดิม และสะท้อนถึงการปรับตัวของพลเมืองในโลกดิจิทัลอย่างทรงพลัง

3.2 บทบาทของแพลตฟอร์มและขั้นตอนวิธี

แม้สื่อสังคมจะถูกมองว่าเป็น “พื้นที่เสรี” ที่เปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองได้โดยไม่ขึ้นกับรัฐหรือสื่อกระแสหลัก ทว่าในความเป็นจริง พื้นที่นี้ดำรงอยู่ภายใต้โครงสร้างของแพลตฟอร์มดิจิทัลซึ่งขับเคลื่อนด้วยระบบอัลกอริธึมและตรรกะทางเศรษฐกิจที่มุ่งแสวงหากำไร มากกว่าจะส่งเสริมการสื่อสารประชาธิปไตย (Gillespie, 2014; Srnicek, 2017)

ระบบขั้นตอนวิธีของแพลตฟอร์มอย่างเฟซบุ๊ก ทวิตเตอร์ ตี๊กต็อก ล้วนถูกออกแบบให้คัดกรองเนื้อหาที่ “น่าดึงดูด” หรือ “มีแนวโน้มเรียกปฏิสัมพันธ์” มากกว่าข้อมูลที่มีคุณภาพหรือความจริงเชิงเหตุผล (Tufekci, 2015) ซึ่งทำให้เนื้อหาที่กระตุ้นอารมณ์ เช่น ความโกรธ ความกลัว หรือการเสียดสี แพร่กระจายได้รวดเร็วกว่าการถกเถียงเชิงนโยบายหรือข้อมูลเชิงวิชาการ นอกจากนี้ยังส่งผลให้เกิดภาวะ “ฟองกรองข้อมูล” ที่ผู้ใช้แต่ละคนเห็นเนื้อหาที่ใกล้เคียงกับความเชื่อเดิมของตนมากขึ้น (Pariser, 2011)

ในประเทศไทยปรากฏการณ์ของการใช้ “ปฏิบัติการข้อมูลข่าวสาร” (IO) โดยหน่วยงานรัฐผ่านแพลตฟอร์มเหล่านี้ยิ่งทำให้โครงสร้างของอำนาจที่ซ่อนอยู่ในแพลตฟอร์มกลายเป็นเครื่องมือทางการเมืองที่มีประสิทธิภาพ กลุ่มผู้มีอำนาจสามารถสร้างบัญชีปลอมเพื่อกระจายวาทกรรมสนับสนุนรัฐบาล หรือโจมตีกลุ่มผู้เห็น

ต่าง สร้างแนวโน้มบนแฮชแท็ก และเบี่ยงเบนประเด็นสาธารณะ เช่นที่พบในช่วงปี 2562–2565 ตามการวิเคราะห์ของ DigitalReach และ iLaw (DigitalReach, 2021)

แพลตฟอร์มจึงไม่ใช่ “เวทีเปล่า” หากแต่เป็น “สถาปัตยกรรมเชิงอำนาจ” ที่กำหนดได้ว่าเนื้อหาใดจะถูกมองเห็น เนื้อหาใดจะถูกบีบให้จางหาย หรือถูกระงับ ซึ่งมีผลต่อการกำหนด “วาระทางการเมือง” ของสังคมอย่างสำคัญ ในบางกรณี ระบบอัลกอริธึมยังแฝงอคติจากการออกแบบที่มองข้ามบริบทวัฒนธรรมไทย เช่น การแบนคำภาษาไทยที่ใช้ในทางเสียดสีอย่างไม่ถูกต้อง หรือการปล่อยให้เนื้อหาที่สร้างความเกลียดชังระหว่างกลุ่มยังแพร่กระจายได้โดยไม่ถูกจัดการ การทำความเข้าใจบทบาทของแพลตฟอร์มและอัลกอริธึมจึงมีความจำเป็นยิ่งในการวิเคราะห์การเมืองในยุคดิจิทัล โดยเฉพาะในแง่ที่ว่า การควบคุมและการจัดระเบียบข้อมูลเชิงอัตโนมัติน่าจะเป็นกลไกที่ทรงพลังที่สุดในการกำหนดขอบเขตของประชาธิปไตยร่วมสมัย โดยมีได้ผ่านการออกกฎหมายหรือการใช้กำลังโดยตรงแต่อย่างใด

3.3 การตอบโต้ของรัฐและการควบคุมพื้นที่ดิจิทัล

แม้สื่อสังคมจะเปิดโอกาสให้เกิดการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนมากขึ้น แต่ในอีกด้านหนึ่ง รัฐไทยก็ได้พัฒนาแนวทางตอบโต้และควบคุมพื้นที่ดิจิทัลในรูปแบบต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง ซึ่งสะท้อนถึงความตระหนักของรัฐว่าพื้นที่ออนไลน์กลายเป็น “สมรภูมิทางการเมือง” ที่อาจกระทบต่อความมั่นคงของระบอบอำนาจเดิม หนึ่งในกลไกสำคัญคือการตรากฎหมายที่เอื้อต่อการจำกัดเสรีภาพในการแสดงออก เช่น พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 (และฉบับแก้ไขปี 2560) ที่ให้อำนาจเจ้าหน้าที่รัฐในการเข้าถึงข้อมูลดิจิทัล ตรวจสอบ และปิดกั้นเว็บไซต์หรือเนื้อหาที่ถือว่าเป็นภัยต่อความมั่นคง แม้ข้อกำหนดจะระบุข้อจำกัดที่ชัดเจน แต่ในทางปฏิบัติกลไกนี้ถูกใช้ในการควบคุมเนื้อหาทางการเมืองอย่างกว้างขวาง และในหลายกรณีก็ไม่โปร่งใสต่อสาธารณะ (iLaw, 2020)

นอกจากกฎหมายแล้วรัฐยังพัฒนา “หน่วยงานเฉพาะกิจ” สำหรับการปฏิบัติการข้อมูลข่าวสารในโลกออนไลน์ เช่น กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายใน (กอ.รมน.) และหน่วยข่าวของกองทัพที่มีหน้าที่ “ควบคุมพื้นที่ข่าวสาร” โดยการสร้างและใช้งานบัญชีปลอม (Sockpuppets) หรือบอตอัตโนมัติ (Bots) เพื่อผลิตข่าววาทกรรมสนับสนุนรัฐ ปิดกั้นหรือทำลายความน่าเชื่อถือของฝ่ายตรงข้าม รวมถึงเบี่ยงเบนประเด็นที่อยู่ในความสนใจของสังคม (DigitalReach, 2021)

การควบคุมเชิงสถาบันดังกล่าวถูกเสริมด้วยการใช้กระบวนการทางวัฒนธรรม เช่น การผลิตวาทกรรม “ภัยต่อความมั่นคง” “การบิดเบือน” หรือ “การชักจูงเยาวชน” ที่สร้างความชอบธรรมในการควบคุมพื้นที่สื่อออนไลน์ต่อสายตาประชาชน และตอกย้ำความจำเป็นของรัฐในการควบคุมข้อมูลโดยอ้างความมั่นคงของชาติ (Thongchai, 2022)

ในมิติเชิงนโยบาย รัฐไทยยังไม่มีกลไกคุ้มครองพลเมืองในด้านสิทธิข้อมูลส่วนบุคคลอย่างเพียงพอ แม้จะมีกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล (PDPA) แต่ก็ยังไม่มีกฏบังคับใช้กับหน่วยงานรัฐอย่างชัดเจน และขาดกลไก

ตรวจสอบเชิงอิสระ ส่งผลให้ความมั่นใจของประชาชนต่อ “ความปลอดภัยดิจิทัล” ยังคงอยู่ในระดับต่ำ สรุปรวมสื่อสังคมจะเปิดพื้นที่ใหม่ให้กับประชาชน แต่การตอบโต้และควบคุมของรัฐก็แสดงให้เห็นว่า พื้นที่ดิจิทัลมิได้เป็น “เวทีเสรี” หากแต่เป็นพื้นที่ที่เต็มไปด้วยการต่อสู้เชิงอำนาจ ซึ่งต้องอาศัยความเข้าใจเชิงโครงสร้างและเชิงนโยบายควบคู่กันเพื่อประเมินศักยภาพและข้อจำกัดของประชาธิปไตยในยุคเทคโนโลยี

3.4 สื่อพลเมืองและความหวังใหม่ของประชาธิปไตยไทย

ท่ามกลางกระแสการควบคุมจากรัฐและข้อจำกัดของแพลตฟอร์มดิจิทัล การเกิดขึ้นของ “สื่อพลเมือง” (Citizen media) ได้กลายเป็นอีกหนึ่งพัฒนาการสำคัญที่เปลี่ยนภูมิทัศน์การเมืองไทยในยุคดิจิทัล โดยเฉพาะในแง่ของการสร้างพื้นที่การสื่อสารที่มาจากฐานล่าง ซึ่งมีได้ขึ้นอยู่กักรัฐหรือทุนขนาดใหญ่ แต่ขับเคลื่อนโดยปัจเจกชนกลุ่มอิสระ หรือชุมชนในลักษณะของ “สื่อจากประชาชน โดยประชาชน เพื่อประชาชน” (Rodriguez, 2001) ในช่วงการเคลื่อนไหวทางการเมืองของคนรุ่นใหม่ สื่อพลเมืองจำนวนมากได้แสดงบทบาทเชิงสร้างสรรค์ ไม่ว่าจะเป็นเพจข่าวอิสระอย่าง The MATTER, ThisAble.me หรือ The Isaan Record ซึ่งนำเสนอข้อมูลข่าวสารอย่างเป็นระบบ พร้อมด้วยการวิเคราะห์เชิงโครงสร้าง หรือแม้แต่มติของกลุ่มนักเรียน นักศึกษาที่ใช้ทวิตเตอร์ ตีกระทู้ ผลิตคลิปอธิบายนโยบายรัฐหรือประวัติศาสตร์การเมืองในรูปแบบที่เข้าถึงง่าย มีอารมณ์ขัน และใช้ภาษาที่ใกล้เคียงกับชีวิตประจำวัน

ความสำคัญของสื่อพลเมืองมิได้อยู่ที่การ “แข่งขัน” กับสื่อกระแสหลักในแง่ของทุนหรือเทคโนโลยี แต่คือการนำเสนอ “กรอบการมองโลก” ที่แตกต่าง เปิดพื้นที่ให้กับเสียงที่เคยถูกกดทับหรือมองไม่เห็น เช่น กลุ่มชาติพันธุ์ คนพิการ แรงงานข้ามชาติ และเพศหลากหลาย นอกจากนี้ สื่อพลเมืองยังมีบทบาทสำคัญในการเฝ้าระวังอำนาจรัฐ เปิดโปงการละเมิดสิทธิ และสร้างเครือข่ายของผู้มีความเห็นสาธารณะในระดับรากหญ้า ความยั่งยืนของสื่อพลเมืองยังเผชิญกับความท้าทายหลายประการ ไม่ว่าจะเป็นข้อจำกัดด้านทุน การถูกคุกคามจากอำนาจรัฐ และการขาดโครงสร้างสนับสนุนด้านกฎหมายหรือความปลอดภัย เช่นในกรณีที่นักข่าวพลเมืองถูกฟ้องร้องด้วยกฎหมายหมิ่นประมาท หรือการใช้ พ.ร.บ.คอมพิวเตอร์กับการวิจารณ์ทางนโยบายแต่ถึงกระนั้น สื่อพลเมืองก็ได้พิสูจน์ว่าในยุคที่ประชาธิปไตยแบบสถาบันเผชิญภาวะชะงักงันหรือถูกท้าทาย สังคมไทยยังสามารถพัฒนา “ความเป็นประชาธิปไตยแบบวัฒนธรรม” (Cultural democracy) ผ่านกระบวนการเล่าเรื่อง การสื่อสาร และการมีส่วนร่วมในระดับชีวิตประจำวัน ซึ่งทำให้ประชาชนรู้สึกได้ว่า “เสียงของตนมีความหมาย” และสามารถสร้างผลกระทบทางสังคมได้ แม้จะอยู่นอกระบบทางการของรัฐ

ดังนั้นสื่อพลเมืองจึงไม่เพียงเป็น “ทางเลือก” ทางการสื่อสาร หากแต่เป็นองค์ประกอบสำคัญของประชาธิปไตยในโลกยุคใหม่ที่ต้องอาศัยพลเมืองที่มีศักยภาพในการผลิต-เผยแพร่-วิพากษ์ข้อมูลอย่างอิสระ มีความรับผิดชอบ และตระหนักในพลังของตนในฐานะผู้มีส่วนร่วมอย่างแท้จริง

4. การวิเคราะห์บทบาทของเทคโนโลยีและสื่อสังคมในภูมิทัศน์การเมืองไทย

การวิเคราะห์บทบาทของเทคโนโลยีและสื่อสังคมในภูมิทัศน์การเมืองไทยร่วมสมัย เปิดให้เห็นถึงความซับซ้อนและความย้อนแย้งของกระบวนการประชาธิปไตยในยุคดิจิทัล ซึ่งมีอาจมองผ่านกรอบแบบทวิลักษณ์ “เทคโนโลยีส่งเสริมหรือบั่นทอนประชาธิปไตย” ได้อีกต่อไป หากแต่ต้องเข้าใจเทคโนโลยีในฐานะ “สนามแห่งอำนาจ” ที่ทั้งเปิดโอกาสและกำหนดข้อจำกัดในเวลาเดียวกัน

ในแง่หนึ่งสื่อสังคมได้ทำลายขอบเขตของพื้นที่ทางการเมืองแบบดั้งเดิม และขยายขอบเขตของ “พื้นที่สาธารณะแบบเครือข่าย” (Networked public sphere) ที่เปิดให้ปัจเจกบุคคลและกลุ่มประชาชนหลากหลายสามารถสื่อสาร ถกเถียง และจัดตั้งความเห็นทางการเมืองของตนเองได้ (Castells, 2009; Papacharissi, 2010) การเมืองในโลกออนไลน์จึงมิใช่เพียงส่วนต่อขยายของการเมืองแบบเดิม แต่คือพื้นที่ที่ความเป็นพลเมืองสามารถแสดงออกในรูปแบบใหม่ ทั้งผ่านอารมณ์ ความคิดสร้างสรรค์ และวัฒนธรรมดิจิทัลในอีกแง่หนึ่ง เมื่อพิจารณาผ่านกรอบของ “อำนาจและวาทกรรม” ในแนวของฟูโกต์ (Foucauldian) เทคโนโลยีก็กลายเป็นกลไกที่รัฐและภาคทุนสามารถใช้อย่างมีประสิทธิภาพในการควบคุม คัดกรอง และกำกับพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชน ทั้งผ่านกฎหมาย ขั้นตอนวิธี และวาทกรรมที่ตีตรา (Dean, 2005; Zuboff, 2019) แนวคิด “การควบคุมผ่านอัลกอริธึม” จึงมิได้เป็นเพียงประเด็นเทคนิค หากเป็นรูปแบบใหม่ของ “ชีวอำนาจ” (Biopower) ที่แทรกซึมอยู่ในระดับความคิด อารมณ์ และพฤติกรรมของผู้ใช้งานออนไลน์

การอภิปรายต้องข้ามพ้นการพิจารณาเทคโนโลยีแบบจำเพาะจุด (Platform-specific) ไปสู่การเข้าใจเชิงโครงสร้างว่าใครเป็นผู้ควบคุมกลไกการไหลเวียนของข้อมูล ใครเป็นผู้มีสิทธิ์กำหนดความจริงในพื้นที่ออนไลน์ และโครงสร้างเศรษฐกิจการเมืองแบบแพลตฟอร์ม (Platform capitalism) ส่งผลต่อความไม่เสมอภาคทางอำนาจในมิติเชิงวาทกรรมอย่างไร (Srnicek, 2017) ในบริบทของไทย ความเปลี่ยนแปลงของการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชนแสดงให้เห็นว่าสื่อสังคมมิได้เป็นเพียงเครื่องมือ หากเป็น “พื้นที่ต่อรองทางอัตลักษณ์และอารมณ์” ที่สร้างสำนึกพลเมืองแบบใหม่ ซึ่งแตกต่างจากรูปแบบพลเมืองตามแบบแผนทางสถาบันของรัฐ การรวมตัวทางการเมืองผ่านมีม คลิป แฮชแท็ก เป็นการเมืองที่ไม่จำเป็นต้องมีโครงสร้างเป็นทางการ หากแต่สามารถ “กระทบ” และท้าทายโครงสร้างอำนาจเดิมอย่างมีพลัง

ดังนั้นการทำความเข้าใจประชาธิปไตยไทยในยุคดิจิทัลจึงจำเป็นต้องหลีกเลี่ยงการมองเทคโนโลยีแบบเป็นกลาง และหันมาให้ความสำคัญกับการอ่าน “บริบทอำนาจ” ที่ซ่อนอยู่เบื้องหลังเทคโนโลยี การออกแบบแพลตฟอร์ม และนโยบายดิจิทัลในภาพรวม โดยเฉพาะในสังคมที่ประชาธิปไตยยังมีข้อจำกัดและพลเมืองยังต่อสู้เพื่อพื้นที่ในการมีเสียงอย่างต่อเนื่อง

5. สรุปและข้อเสนอแนะ

บทความนี้ได้เสนอการวิเคราะห์เชิงแนวคิดและเชิงวาทกรรมต่อพลวัตของเทคโนโลยีดิจิทัลและสื่อสังคม ในบริบทของการเมืองไทยร่วมสมัย โดยมีได้พิจารณาเพียงบทบาทของเทคโนโลยีในฐานะ “เครื่องมือ” หากแต่เน้นการเข้าใจเทคโนโลยีในฐานะ “พื้นที่แห่งอำนาจ” ที่เต็มไปด้วยการต่อรอง ความขัดแย้ง และความหวังต่อประชาธิปไตยรูปแบบใหม่ ในด้านหนึ่ง สื่อสังคมได้สร้างรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่กว้างขวางและหลากหลายกว่าที่เคยปรากฏในอดีต โดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชนและพลเมืองดิจิทัลที่ใช้เทคโนโลยีในการตั้งคำถามวิพากษ์ และสร้างวาทกรรมทางการเมืองในรูปแบบที่ลื่นไหล สร้างสรรค์ และเชื่อมโยงกับอัตลักษณ์และอารมณ์ส่วนบุคคล ซึ่งสะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมการเมืองที่เน้นความมีส่วนร่วมในระดับชีวิตประจำวันมากกว่าการเมืองแบบสถาบัน ในอีกด้านหนึ่ง พื้นที่ดิจิทัลก็กลายเป็นเป้าหมายของการควบคุมจากรัฐ ผ่านทั้งกลไกกฎหมาย การใช้แพลตฟอร์มในการปั่นกระแส และการผลิตวาทกรรมที่ทำให้การแสดงออกทางการเมืองถูกตีตรา การควบคุมผ่านอัลกอริทึมและโครงสร้างของแพลตฟอร์มยังทำให้เกิดข้อจำกัดใหม่ ๆ ต่อเสรีภาพในการเข้าถึงและผลิตข้อมูล ส่งผลให้ประชาธิปไตยดิจิทัลที่ดูเสรีในระดับพื้นผิว อาจกลับมีโครงสร้างที่กดทับมากกว่าที่ตาเห็น จากข้อค้นพบเหล่านี้ บทความขอเสนอข้อเสนอเชิงแนวคิดและเชิงนโยบาย 3 ประการ ได้แก่

1. การสร้างความรู้เท่าทันอัลกอริทึมและแพลตฟอร์ม - รัฐ สถาบันการศึกษา และภาคประชาสังคมควรส่งเสริมความเข้าใจของพลเมืองเกี่ยวกับโครงสร้างเบื้องหลังการทำงานของแพลตฟอร์มสื่อสังคม เพื่อให้สามารถใช้พื้นที่ดิจิทัลอย่างมีประสิทธิภาพและวิพากษ์ได้อย่างมีเหตุผล
2. การพัฒนาสื่อพลเมืองและพื้นที่สาธารณะทางเลือก - ควรสนับสนุนการเกิดขึ้นของสื่ออิสระจากฐานล่าง โดยจัดให้มีทรัพยากร โครงสร้างสนับสนุน และการคุ้มครองทางกฎหมาย เพื่อให้สื่อเหล่านี้สามารถทำหน้าที่ตรวจสอบอำนาจและสร้างวาทกรรมทางเลือกในสังคมได้อย่างยั่งยืน
3. การปฏิรูปกฎหมายและนโยบายดิจิทัลเพื่อคุ้มครองเสรีภาพ - จำเป็นต้องพิจารณาปรับปรุงกฎหมายที่มีลักษณะจำกัดเสรีภาพ เช่น พ.ร.บ.คอมพิวเตอร์ ให้มีความโปร่งใส ตรวจสอบได้ และไม่ถูกใช้เป็นเครื่องมือทางการเมืองโดยไม่ชอบธรรม

ท้ายที่สุด ประชาธิปไตยในยุคเทคโนโลยีมิได้เกิดขึ้นโดยอัตโนมัติจากการมีเครื่องมือดิจิทัล หากแต่ต้องการการต่อสู้ การออกแบบ และการมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่องจากทุกภาคส่วนในสังคม บทความนี้จึงหวังเป็นส่วนหนึ่งของความพยายามในการสร้างความเข้าใจที่ลึกซึ้งและเท่าทันต่อการเมืองไทยในยุคดิจิทัล และเปิดทางให้กับการพัฒนาแนวทางใหม่ของประชาธิปไตยที่สอดคล้องกับความเป็นจริงและศักยภาพของยุคสมัย

เอกสารอ้างอิง

Aimsin, W., & Sinpeng, A. (2021). *Digital activism in Thailand: New tactics, old grievances*. Sydney Southeast Asia Centre.

- Castells, M. (2009). *Communication power*. Oxford University Press.
- Chadwick, A. (2006). *Internet politics: States, citizens, and new communication technologies*. Oxford University Press.
- Dahlberg, L. (2011). Re-constructing digital democracy: An outline of four ‘positions’. *New Media & Society*, 13(6), 855–872. <https://doi.org/10.1177/1461444810389569>
- Dean, J. (2005). Communicative capitalism: Circulation and the foreclosure of politics. *Cultural Politics*, 1(1), 51–74. <https://doi.org/10.2752/174321905778054845>
- DigitalReach. (2021). *Information operations in Thailand*. <https://digitalreach.asia/research/io-thailand/>
- Foucault, M. (1972). *The archaeology of knowledge* (A. M. Sheridan Smith, Trans.). Pantheon Books.
- Gillespie, T. (2014). The relevance of algorithms. In T. Gillespie, P. J. Boczkowski, & K. A. Foot (Eds.), *Media technologies: Essays on communication, materiality, and society* (pp. 167–194). MIT Press.
- Habermas, J. (1989). *The structural transformation of the public sphere: An inquiry into a category of bourgeois society* (T. Burger & F. Lawrence, Trans.). MIT Press.
- iLaw. (2020). พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 และการละเมิดสิทธิเสรีภาพในการแสดงออก. <https://ilaw.or.th>
- Papacharissi, Z. (2010). *A private sphere: Democracy in a digital age*. Polity Press.
- Papacharissi, Z. (2015). *Affective publics: Sentiment, technology, and politics*. Oxford University Press.
- Pariser, E. (2011). *The filter bubble: What the Internet is hiding from you*. Penguin Press.
- Rodriguez, C. (2001). *Fissures in the mediascape: An international study of citizens’ media*. Hampton Press.
- Sinpeng, A. (2020). Digital media, political authoritarianism, and Internet controls in Southeast Asia. *Media, Culture & Society*, 42(7–8), 1230–1246. <https://doi.org/10.1177/0163443720914033>
- Smicek, N. (2017). *Platform capitalism*. Polity Press.
- Sunstein, C. R. (2007). *Republic.com 2.0*. Princeton University Press.

Thongchai, W. (2022). Nationhood and the discourse of loyalty: The making of modern Thai subjects. *Inter-Asia Cultural Studies*, 23(1), 48–65.

<https://doi.org/10.1080/14649373.2022.2043009>

Tufekci, Z. (2015). Algorithmic harms beyond Facebook and Google: Emergent challenges of computational agency. *Colorado Technology Law Journal*, 13(1), 203–218.

Tufekci, Z. (2017). *Twitter and tear gas: The power and fragility of networked protest*. Yale University Press.

Zuboff, S. (2019). *The age of surveillance capitalism: The fight for a human future at the new frontier of power*. Public Affairs.